

ПЕДАГОГ І ВУЗІВСЬКИЙ КЕРІВНИК

Микола РОМАНЮК

Львівський національний університет ім. Івана Франка
вул. Кирила і Мефодія 8, Львів 79005

Редакція отримала статтю 18 грудня 2011 р.

Спогади про Михайла Теодоровича Сеньківа ініційовані під час обговорення його життєвого шляху за домовленістю учасників одного з меморіальних семінарів НТШ.

Спогади про конкретну людину можна писати по різному – описати пов’язані з нею цікаві життєві ситуації або її працю і важливі справи, деталі яких не були загальновідомими навіть свого часу. Перший підхід свідчить про близькі стосунки автора спогадів і Особистості, якій присвячено спогади, другий є більш “офіційним” і доказовим, переважно пов’язаним лише з певним боком її діяльності. Я обираю другий спосіб, але намагатимусь висловити свій погляд на низку питань, підкреслити, що нам дала і чого навчають позиція та праця Михайла Теодоровича Сеньківа.

Насамперед говоритиму про Михайла Теодоровича як його студент та його заступник у роки, коли він працював на посаді декана фізичного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка. Його заступником я працював тривалий час, поділяючи з ним службове навантаження, приемні та прикрі результати й оцінку роботи.

Отож, як студент знаю Михайла Теодоровича з початку 50-х років. У 1951 р. він проводив у нашій групі практикум з оптики, а згодом керував нашою педагогічною практикою у школі № 8. Таку практику проводили на факультеті вперше, вона не була плановою, не було досвіду її проведення, але була оперативно організована й добре проведена її керівником. Тут Михайло Теодорович, можливо, вперше показав себе як непересічний організатор.

У лабораторії оптичного практикуму тоді “господарював” Микола Васильович Печений, ровесник Михайла Теодоровича, який прекрасно володів експериментом. Вони забезпечили добру постановку і теоретичний супровід робіт. Кожний студент виконував роботи індивідуально, допуск до робіт та звітність були досить строгими, мав бути конспект відповідного матеріалу з відомих тоді практикумів, виданих московськими вузами. Місцевих видань на цю тематику не було, хоч перелік робіт та апаратурне забезпечення були задовільними. Особливу увагу приділяли оформленню звітів, часто вони мали бути навіть оправлені. Студент повинен був знати і розуміти тему роботи. Недопущення студента до заняття через погану

підготовку чи заборгованість по звітах за виконані роботи було правилом, а не винятком.

У кінці 50-х років я часто перебував у тривалих відрядженнях у Москві. Михайло Теодорович постійно просив “нишпорити” по букіністичних крамницях й шукати літературу про художників минулих століть, класиків літератури. Він давав великий список прізвищ і назв творів, визначав їх пріоритетність для пошуку і придбання, цікавився, як іде пошук і чи немає чогось цікавого, але ним пропущеного. Тут, звичайно, він не розраховував на мою компетентність, а на консультації букіністів, з якими слід було радитись. Так я ледь не почав розумітися на раритетах. Щось запам'яталось, та не зробило мене фанатом, хоча й справило позитивний вплив. Не одне видання вдалось придбати для колекції Михайла Теодоровича.

Згодом настає тривалий період нашої співпраці в деканаті (1964–1971), коли мене призначили заступником декана. Я був першим, хто обійняв цю посаду на нашему факультеті, тому традицій, форм стосунків і розподілу обов'язків не існувало. Вони формувались під час роботи.

Михайло Теодорович виявився “демократичним” адміністратором, багато справ довіряв заступникам та секретарям (їх було декілька). Було багато технічної роботи, адже факультет постійно зростав і на кінець періоду, про який іде мова, налічував на курсі по 175 студентів стаціонару, 125 – вечірнього відділу та понад 50 студентів старших курсів заочного відділу, набір на який було припинено. Лише заликові та екзаменаційні відомості на сесію друкували тижнями, а декан усе підписував, користуючись кольоровим чорнилом, очевидно, для того, аби відразу було видно, що документ засвідчений. Згодом до цього додались багатозначні індивідуальні номери студентів. Чи він все це перевіряв, чи довіряв відповідальним акуратним секретаркам? Найімовірніше засвідчував, що бачив документ і не піднімав галасу, якщо згодом виявляли технічну помилку. Взагалі за тривалий час роботи в деканаті я не чув, щоб він підвищив голос або образливо висловився, навіть якщо здавалось, для цього були підстави. Щоправда, тоді це було радше правилом, ніж винятком.

Будучи людиною акуратною, можливо навіть педантичною, він “спокійно” реагував на документи і доручення “зверху”, які не вважав дуже важливими. Зрозуміло, що так міг поводитись тільки керівник із великим авторитетом та, як кажуть, із надійним тилом і запасом міцності.

Із розширенням факультету він доручив своєму заступникам вічірній і заочний відділи, не звільняючи його на певний час від епізодичних доручень по стаціонару. Так тривало доти, доки не з'явилось ще два заступники, які працювали лише на стаціонарі. Тепер він ще менше вдавався до технічної роботи, однак особисто готував короткі проекти наказів редактора зі спеціальних питань. Сам вирішував питання стипендій, що робив кольоровою позначкою у книгах успішності, а згодом залучив до цієї справи одну з секретарок, яка готувала пакет документів про матеріальний та сімейний стан студентів, які по стипендії претендували на статус пільговиків.

До питань штатів, кошторисів та деяких інших заступники декана практично доступу не мали. Звичайно, збирались щотижневі наради завідувачів кафедр, на яких розглядались актуальні питання життя факультету, часто він зустрічався з деякими з них, проводились наради з працівниками деканату або з одним заступником, який відповідав за певну ділянку роботи.

Поряд з навчальними планами нових спеціальностей і спеціалізацій, за-безпеченням роботи зростаючого колективу однією з найбільш нагальних справ були площі факультету. На час утворення факультету випускний курс мав 25 студентів та одну спеціальність, а на час, про який іде мова, було вже близько 300 випускників та три спеціальності: фізику, радіофізику та оптичні прилади і спектроскопія.

Вимагали приміщені наукові лабораторії кафедр та бюджетна "Проблемна науково-дослідна лабораторія росту і дослідження фізичних властивостей кристалів" зі штатом близько 50 осіб. Складною була ієархія наукових робіт. Проблемна лабораторія мала власні плани, кафедральна бюджетна тематика (без фінансування!) забезпечувала підготовку наукових кадрів кафедр та їх науковий авторитет (як ось входження у державні цільові програми), господарська тематика забезпечувала робочі місця для випускників факультету та ріст матеріальної бази лабораторій. За цих умов навіть за наявності площ існувала проблема їх розподілу, при якому потрібно було врахувати важливість тем, ранг замовника, статус керівника... Михайло Теодорович розв'язував і питання кваліфіковано, хоча часто це було важко і не завжди всіх задоволіяло. Це ж стосувалось розподілу придбаних приладів, на що потрібні були й гроші, і так звані наряди. Нерідко виникали ситуації, коли одна група дослідників мала можливість отримати наряди, але не мала грошей для їх оплати, а інші мали гроши та не мали нарядів (юридичної можливості).

Часто не обходилося без такого арбітра як декан. І Михайло Теодорович загалом сприяв об'єктивному розв'язанню цих справ.

Гострота нестачі приміщень частково була пом'якшена переданням університетові корпусу по вул. Січових стрільців 14, де факультет отримав два поверхи, території з невеликою будівлею по вул. Драгоманова 19 та віддаленим від факультету будинком по вул. Ш. Руставелі, які були передані факультету повністю. Все це вимагало ремонту, пристосування до навчального процесу. Реконструкцію і ремонт приміщень проводили "господарським способом", що було пов'язане з додатковим труднощами. Михайла Теодоровича призначено керівником групи спеціалістів, які відповідали за ці роботи, їх якість та часові межі. Він, як "начальник штабу" будівництва, мав чимало обов'язків та персонально відповідав перед керівництвом. Все тривало довго, але закінчилось успішно.

Університет отримав також територію та фундаменти недобудованого приміщення радіоцентру по вул. Драгоманова 50, яку займала овочева база облспоживспілки.

Зрозуміло, не декан факультету вирішував юридичний бік питання, однак він готовував матеріали для обґрунтування відповідних клопотань, брава участь у підготовці документів. Він робив усе спокійно, залучаючи багатьох працівників факультету та неуніверситетських спеціалістів, у тому числі з місцевих керівних органів.

Особливо відповідальним було складання проектного завдання на будівництво нового корпусу. По суті, тут планувався майбутній розвиток різних структур факультету, його кафедр та відділів, напрямів досліджень, підготовки фахівців. Тоді вперше постало питання будівництва кріогенної станції та відновлення низькотемпературних досліджень. Для цього були вагомі підстави, оскільки ще з довоєнних часів факультет мав установку для зрідження повітря (машина Лінде), яка у повоєнні роки була передана Ужгородському університету (чи тільки через брак площ?!). Тобто

ідея низькотемпературних досліджень у Львівському університеті не була новою, навіть більше – у передвоєнні роки вона була забезпечена матеріально на тодішньому технічному рівні, по суті, майже одночасно з освоєнням відповідного виробництва. Тепер йшлося про її реалізацію на новій основі. На той час факультет уже придбав установку ГС-8 для зрідження гелію, однак не мав приміщень і спеціалістів для її встановлення та експлуатації. Щоправда, два аспіранти кафедри експериментальної фізики (Я.О. Довгий та А.С. Крочук) уже набули певного досвіду таких досліджень в Інституті фізики АН у Києві.

Для складання проектного завдання неодноразово проводились наради у деканаті. Тут вагоме слово було за завідувачами кафедр та керівниками лабораторій, які виконували важливі теми. За цих умов дуже важливою була позиція декана факультету, вміння оцінювати аргументацію та погоджувати аргументи різних груп, авторитетних тоді керівників, а також думку партійної організації. Наради проводили в деканаті, активність працівників факультету була дуже високою. Коли обговорення ставало неконструктивним, Михайло Теодорович умів розрядити атмосферу певним “ліричним відступом” та відповідним до ситуації анекдотом. Учасники дискусії втихомирювались, усміхались і при цьому непомітно змінювали тему обговорення, робили перерву або розходились на обід. Обговорення тривало тижнями і не тільки в деканаті. Загалом прийнято правильні остаточні рішення, в усікому разі залишала можливість із часом виправити певні оргіхи плану. Значних зусиль вимагало включення робіт у державний план при розробці проекту, його узгодження, затвердження, реалізація. Це багаторічна напружена робота була непомітною для стороннього ока, і не один з тих, хто добре знав, що його хата скраю, міг мати претензії щодо темпів робіт.

Паралельно з реконструкцією корпусу на Драгоманова 50 працювали над підготовкою корпусів на вул. Драгоманова 19 та вул. Січових стрільців 14.

Звичайно ж, ніхто не знімав його від виконання обов'язків декана найбільшого природничого факультету університету, який крім навчальної роботи, виконував великий обсяг наукових досліджень.

У підсумку наших спогадів зазначимо, що Михайло Теодорович Сеньків був кваліфікованим фізиком, вимогливим педагогом, інтелігентом, який працював деканом у період бурхливого розвитку факультету, значною мірою визначав темпи і напрям цього розвитку. Потрібно, однак, зауважити, що він мав вагому підтримку з боку майже усіх тоді ще молодих працівників факультету. Михайло Теодорович дуже багато зробив для зміцнення матеріальної бази фізичного факультету, під його керівництвом формувався напрям сьогоднішньої роботи факультету. Він відчував актуальні питання навчального процесу, зокрема, склав, відстояв програму і читав курс тензорного числення, яке сьогодні широко використовується експериментаторами, що досліджують фізичні властивості кристалів.

Незважаючи на велике виробниче навантаження, він цікавився класичним мистецтвом, був відомим колекціонером, філателістом. Завжди був душою товариства на відпочинку.

Він умів відрізняти принципові питання від поточних, часто другорядних, ніби попереджав, що завантажуючи людину дрібними справами, можна відірвати її від важливих справ, від думання і праці на перспективу, перетворити на бюрократа. Він довіряв співробітникам певні ділянки роботи, заохочував їхню ініціативу.

Умів налагоджувати контакти з працівниками різних спеціальностей та організацій і на цій основі розв'язувати складні проблеми.

Гадаю, що сьогодні Михайло Теодорович Сенків міг бути хорошим очільником великих колективів, багатою людиною, авторитетним фахівцем.

PEDAGOGUE AND UNIVERSITY SUPERVISOR

Mykola ROMANYUK

Ivan Franko National University of Lviv
8 Kyryla i Mefodija Str., Lviv UA-79005, Ukraine

These memories of Myhailo Senkiv were initiated while discussing the story of his life on the memorial seminar of Shevchenko Scientific Society.